

Zeitschrift: Museum Helveticum ad juvandas literas in publicos usus apertum

Herausgeber: Litteris Conradi Orellii et Soc.

Band: - (1749)

Heft: 15

Artikel: Disputatio epistolica in M. T. Ciceronis in Catilinam oration

Autor: Bouhier / Breitinger, J.J.

DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-394652>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 21.08.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

DISPUTATIO EPISTOLICA
in
M. T. CICERONIS
in CATILINAM Oration. I.

A Dijon ce 28. Decembr 1727.

Monsieur le (*) Nonce de Suisse , Monsieur , m'a mandé il y a déjà quelque-tems que vous aviez eu la bonté de lui adresser quelques Remarques critiques sur la *Vie de Perse* , pour me les faire tenir. Mais comme il attend quelque occasion pour me les envoyer , je n'ay point encore eu le plaisir de les voir , & je les attens avec grande impatience.

Pendant un séjour de six mois que j'ai fait à Paris cette année un de mes (**) Amis ayant fait imprimer une traduction Françoise des *Catinaires de CICERON* , m'a engagé à l'accompagner de mes Remarques. En voici un Exemplaire , que

(*) Splendido hoc munere tunc temporis per Helvetiam defungebatur Vir Ampliss. DOMINICUS PASSIONEI , Archiepisc. Ephesinus , qui nunc inter Purpuratos R. E. Principes eminet,

(**) Amicus ille erat Celeb. Abbas OLIVETUS , qui Demosthenis Philippicas & Ciceronis Catilinarias in Gallicum elegantissime translatas luci exposuit,

que je Vous prie d'agréer , dans l'esperance , que
Vous voudrés bien m'en dire vôtre avis sincé-
rement , afin que je puise rectifier mes Notes dans
une (*) autre Edition , s'il est nécessaire.

Je vien de recevoir le nouveau Phédre de Mr.
Burmann. Vous avés sans doute vu celui de Mr.
Bentley , avec son Terence. Sa Critique y est en-
core plus hardie que dans son Horaçe. Cepen-
dant il y a toujours beaucoup à apprendre dans
ses Ouvrages , même quand on n'est point de son
avis. Je suis toujours très sincérement , Monsieur ,

Votre très humble & très obeissant Serviteur

Le P. Bouhier.

(*) Repetita est hæc editio an. MDCCXXXVI. sub hac
inscriptione : Philippiques de DEMOSTHENE , & Ca-
tilinaires de CICERON , traduites par Monsr. l'Abbé
d'OLIVET , de l'Académie Françoise. Avec des Re-
marques de M. le Président BOVHIER de la même
Académie sur le texte de Ciceron. Seconde édition ,
reviue & augmentée. A Paris. Chez Pierre Gandouin,
1736. 8vo. In qua editione Illustr. Senatus Reg. Di-
vionens. Princeps sequentes castigationes sèpius laudat
atque secutus est.

INLUSTRI SENATUS REGII PRINCIPI
D. JOANNI BUHIERIO,
 Salvere & bene rem gerere
 JO. JACOBUS BREITINGERUS.

Recte accepi , VIR AMPLISSIME ! Quod mihi destinasti munus egregium plane & TE dignum : Agnosco benevolum TUUM in me animum , & haud facile dixerim , quo me affectum honore , quo gaudio credam ex isto TUO Tanti Viri in me affectu tenerrimo & sincerissimo , quem verbis testari non contentus , opere ipso oppignoratum esse voluisti . Avidissime & non sine voluptate perlegi & expendi Criticas illas Animadversiones , quibus Amici Labores illustrare visum est , & magnopere sese mihi probavit singulare illud TUUM in rebus dubiis explicandis acumen , summaque in emendandis locis corruptis Ευσοχία ; & quod præcipuum est , prudens illa in castigando temperantia . Dabis autem veniam , VIR AMPLISSIME ! si quæ mihi circa nonnulla harum Orationum commata etiam post luculentissimas TUas Castigationes vel suspecta , vel dubia adhuc & minus commode explicata videantur , ad TE sagacissimum harum rerum Arbitrum deferam : Et si in nonnullis locis a TE discessisse vel temere , vel cum ratione videri possem , nolim id ita interpreteris , quasi malo contradicendi studio , quod ego magnopere detestor , vitilitigandi ansam quæsierim ; sic potius

tius de me existimes velim , neminem esse , qui magis noverit suo se pede metiri , & omnem a Viris Eruditis TUIque similibus suppeditatam proficiendi opportunitatem majore studio & captare & in usum suum convertere soleat . Quæcunque autem in medium afferam arbitrio TUO stabunt cadentve .

Cicero. Orat. I. in Catilinam cap. I. *Quamdiu furor iste tuus nos eludet?] Minus apte , mea quidem sententia , redditur , Avons-nous encore longtemps à être le jouet de votre fureur ? oppresso & adficto querulæ hæ voces magis convenirent , ut sœvientem victorem ad misericordiam flecteret : quam Consuli Romano , cuius industria & prudentia funestissima Catilinæ contra Remp. consilia sunt patesfacta , cui gravissimo S. C. Resp. est permissa , qui hostes patriæ ita tenet firmis præsidiis obseffos , ut se commovere non possint. Secutus , ut videtur , interpres Muretum , qui ita h. l. exponit : Quasi afflictis prostratisque nobis insultabit. Eludere enim juxta Donatum gladiatorium est , cum vicerunt & ludo finem impo- fuerunt. Manifestum autem est aliam esse hujus loci sententiam : Id nimirum agit Cicero hoc Orationis exordio , & omnis in hoc est , ut summam Catilinæ audaciam notet , qui non dubitaret , cognitis jam suis in Remp. consiliis , quod ipsum latere non potuit , in Urbe manere , immo etiam in Senatum venire , quasi de constanti & invicta Senatus clementia certus impunitatem sibi tanti sceleris promittere posset , vel audaciam suam nullis suppliciis coerceri posse sibi persuaderet : Hic nimirum iste Catilinæ FUROR est , pruden-*

tiæ & rationis impos. Sic infra c. 9. apertius :
 Neque enim is es , Catilina , ut te aut pudor a turpi-
 tudine , aut metus a periculo , aut RATIO a FURO-
 RE revocarit. Varia autem est vocis Eludere signi-
 ficatio & usus : Est omnino vox arenæ & notat
 corporis inclinatione ictum evitare ; M. Manilius Astron.
 Lib. V. 163.

Ille prius victor stadio , quam missus abibit :
Ille cito motu rigidos ELUDERE coestus :
Nunc exire levis missas , nunc mittere palmas.

Virgil. Aen. L. XI. v. 691.

*Sed Buten aversum cuspide fixit
 Loricam galeamque inter , qua colla sedentis
 Lucent , & laeo dependet parma lacerto :
 Orsilochum fugiens , magnumque agitata per orbem
 ELUDIT gyro interior , sequiturque sequentem.*

Prudentius :

*Nam si nostra fides sæculo jam tuta quieto
 Viribus infestis hostiliique arte petita est :
 Cur mihi fas non sit , lateris sinuamine flexi
 Ludere ventosas jactu pereunte sagittas ?*

Est ergo sententia : Qui Tibi ipsi persuadere au-
 des , Catilina , nos scelerum tuorum atrocitate
 non commoveri , & patientiam nostram impune
 semper exacerbari ac lædi posse : non feremus am-
 plius effrœnatam istam tuam audaciam , seu potius
 furorem , neque tu ultra justæ animadversionis impe-
 tum evitabis. Sic Tacitus Annal. Lib. XVI. 28.
*Nimirum mites ad eam diem Patres , qui Thraseam
 descendentem , qui generum ejus Helvidium Priscum IN
 IISDEM FURORIBUS . . ELUDERE IMPUNE
 sinerent.*

sinerent. Cicero Satyric. c. 107. Deinde si gratiam a legato moliebantur, quid ita omnia fecisti, ut quos tuebaris, absconderes? Ex quo appareat, casu incidisse noxios in plagas, & te artem quæsisse, qua nostræ ANIMADVERSIONIS IMPETUM ELUDERES. Quin Cicero hac ipsa Orat. sæpiissime huc redit: sic infra c. 6. Quot ego tuas petitiones ita conjectas, ut vitari non posse viderentur, parva quadam declinatione, &, ut ajunt corpore effugi? Sunt autem petitiones juxta Servium, impetus gladiorum. Affirmat Lipsius Saturn. Serm. Lib. II. c. 20. fuisse in suis libris: *corpore excessi*. Et suspecta mihi omnino vulgata Lectio: primo enim manifestum est, adhibere Ciceronem ipsos gladiatorum terminos technicos: ut sunt petere, petitiones. &c. id arguit hæc formula, ut ajunt; non autem memini me apud ullum antiquum scriptorem reperire illud: *corpore effugere*. Constanter illi, *corpore exire*, ut supra Manilius. Et Virgilius decantato illo versu:

Corpore tela modo, atque oculis vigilantibus exit.

Vel *Corpore excedere*. Præterea aptum prorsus non est h. l. effugere corpore, quo Cicero explicare vult illud *petitiones declinare*: qui enim *petitiones effugit*, plus facit, quam qui declinat, & fuga sibi salutem quærit: neque etiam verum est Ciceronem Catilinæ petitiones effugisse, neque tanto Consule dignum: ipse infra de se: *Quotiescumque me petisti, per me TIBI OBSTITI*, non ergo effugit, sed ita elusit ejus petitiones, ut ictus perirent. Quid si legamus *corpore elusi*, quod proxime accederet ad vulgatae Scripturæ ductus: *eludere enim ipsum hoc est corpore exire*. Frustra est Muretus,

&

& tantum non ineptus cum sua illa Emendatione:
Corpore evasi, & declinatione corporis evasi.

Constrictam jam h. o. conscientia teneri conjurationem tuam non vides.] Optime tueris adv. Grævium vulgatam lectionem. Et vel in pueros notum est *Conscientiæ* vocabulum notare communem cum aliis scientiam. Tacitus Annal. VI. 21. *Quotiens super negotio consultaret, edita domus parte ac liberti unius conscientia utebatur.* Sic passim, id vero quid sibi velit, non satis assequor: *constricta tenetur conjuratio omnium scientia: nil expedit Muretus cum suo illo glossemate: Quasi de immani quadam & rabiosa fera locutus est.* Apertius Interpres iste tuus: „ Vous ne voyez pas „ que vôtre Conspiracy, dès-là quelle est connue „ du Senat, est comme enchaînée? „ durius tamen. Ita mihi satisfacio; ut hanc esse hujus loci sententiam putem: Nonne vides, Catilina, nefarios conatus tuos, patefacta & deprehensa jam conjuratione, frustra esse, furorem istum tuum firmissimis præsidiis comprimi, idque Senatu nec inscio, nec renitente: ita nim. reddenda haec verba: *horum omnium conscientia.* Supra effrætam Catilinæ audaciam appellavit Cicero: ita contra. Seneca: *constringere ora frænis.* Cicero in Tusc. quæst. Si turpissime se pars illa animi geret, vinciatur & constringatur amicorum propinquorumque custodiis. Hoc sensu infra c. 2. Vives ita, UT NUNC vivis, multis meis & firmis præsidiis obsessus, ne commovere te contra Remp. possis: teneris undique. Est ergo hic locus ita interpungendus: *Constrictam jam, (horum omnium conscientia,) teneri conjuratiōnem*

*nem tuam non vides? horum omnium conscientia h. e.
his omnibus consciis, omnium horum consensu
& voluntate.*

Notat & designat oculis ad cædem
unumquemque nostrum] sic pro *L. Manil.*
*c. 3. Mithridates uno nuntio atque una significatione
cives Romanos necandos, trucidandosque denotavit. No-
tare Censorum erat, atque de hac censoria casti-
gatione frequenter Ciceroni usurpatum.* Videsis
*Orat. pro A. Cluentio. cap. 46. 47. Quod si
probe attendatur, mirifice auget Ciceronis sto-
machum: neque adeo opus est interpolare illud ani-
mo, quod habetur in Edit. de an. 1474. & de
quo mihi persuasum est, a margine prius scriptum
glossema a Librario, qui singularem hunc verbi
usum ignoraret, vel minus attenderet, in tex-
tum suisse receptum.*

Quid vero aptius dici posset, quam quæ a TE
notantur ad verba: *Orbem terræ. &c.*

Cap. 2. Simili SC. C. Mario & L. Vale-
rio Coss. est permitta Resp.] *Sallustius in
hanc rem: Itaque quod plerumque in atroci negotio
solet, Senatus decrevit, ut darent operam Coss. ne
quid RP. detrimenti capiat; ea potestas per Senatum mo-
re Romano Magistratui maxima PERMITTITUR,
exercitum parare, bellum gerere, coercere omnibus mo-
dis socios atque cives: domi militiæque imperium atque
judicium summum habere: aliter sine populi jussu, nulli
earum rerum Consuli jus est.*

Mors ac Reip. poena remorata est.]
Mire se torquent interpretes, & varia commini-
scuntur,

scuntur, nec in quo subsistant inveniunt. Ego quidem non erubesco fateri, mihi hic aquam hædere, atque hunc locum mihi de mendo suspicuum esse. Subdubito, num satis latine dictum sit : *Mors hunc hominem remorata est*, Non ita Cicero ad Herennium. Ne parva quidem dubitatio potest remorari damnationem. Atque huic loquendi rationi convenit Lambini Emendatio ; sed ea longissime abit a libris, ut optime notat Gruterus. Forte sic legendus integer locus : *Num unum diem postea in L. Saturninum TR. PL. & C. Servilium PR. Resp. pænam remorata est.*

Decima TUA Observatio mire sese mihi probavit.

Cupio me non dissolutum videri.]
Dissolutus dicitur, qui de severitate judicis nimum remittit & indulget ; qui Legum vincula relaxat ac dissolvit : Dissoluto opponitur crudelis. Cicero ad Brutum : *Neque dissolutum, a te quicquam homines expectant, nec crudele.* Idem orat Philipp. VI. cap. 3. Nec vero de illo sicut de homine aliquo debemus, sed ut de importunissima bellua, cogitare. *Quæ cum ita sint, non omnino dissolutum est, quod decrevit Senatus : habet atrocitatis aliquid legatio : utinam nihil haberet moræ !* Hæc quidem in virtute posita : in virtute ; Severitas - - clementia. Cicero Orat. X. in C. Verrem : *Tantum intelligo maluisse Domitium crudellem in animadvertendo, quam in prætermittendo DISSOLUTUM videri.* Et mox : *Non utar ista accusatoria consuetudine, si quid est factum CLEMENTER, ut DISSOLUTE factum criminis : si quid vindicatum SEVERE est, ut ex eo CRUDELITATIS invidiam colligam : non agam ista ratione.* Oritur autem animi Dissolutio ab inertia, quam

quam *Horatius* pulchre mollem vocat, & quæ fuga laboris arguitur, ut *Cicero* loqui amat.

Interfectum te esse convenit.] Ita *Cicer*. Lib. 2. de N. D. *Multa ante fieri convenit*. *Brutus* ad *Cicer*. Lib. II. Epist. 3. *Neque enim decet aut convenit, nobis periculo ulli submittere animum nostrum*. *Convenit autem h. l.* ita *interpretor*: q. d. ex hoc *Senatus consulto* inter nos *Coss.* *convenit*, te *interfectum esse confessim*. *Petron.* Sat. c. 98. *Si perirem, conveniret inimicis*.

Cap. 3. Si illustrantur, si erumpunt omnia.] Optime *Muretus* alterum refert ad noctis tenebras, alterum ad privatæ domus parietes: Atque ita cum *Diomede* & *Carisio* legendum foret illustrantur. Statim subdit *Cicer*: *Luce sunt clariora nobis tua consilia omnia*. Et sub finem Orat. *Ut Catilinæ profectione omnia patefacta, illustrata. &c. esse videatis*.

Tum cum multi principes Civitatis &c.] Expuncta illa particula *cum*, quæ ex his scripta particula *tum* facile irrepsit, omnia erunt planissima. Et plane ex mente mea hæc redundunt ab Interpretè TUO.

Nostra cæde contentum te esse dicebas.] *Esse pro fore*.

Cap. 5. Egregia plane sunt, quæ ad verba: *Quare quoniam id quod est primum &c. observas*.

Cap. 6. Quæ nota domesticæ turpitudinis non inusta vitæ tuæ est?] *Cicer* pro *Rabir. perduell.* c. 9. *Homo omnis TURPITUDINIS Tom. IV.* F f *notis*

notis insignis. Ducta Metaphora a Servis ἐστι μένος,
 & inexpiabili litterarum nota per summam oris
 contumeliam designatis : qui inde πολυγράμματα
 & Litterati dici solebant. Amat hanc loquendi
 formam Cicero : in *Orat. pro P. Sylla.* Ne qua generi
ac nomini suo nota nefariæ turpitudinis inuratur. In
Arat. Phænom. Hæc iniusta est a te mortuo Cæsari nota
ad ignominiam sempiternam. Atque hæc Lectio Ci-
 cerone digna & ipsi frequenter in usu.

Quod privatarum rerum dedecus non
 hæret infamiæ.] Sagacissime expedit h. l. mo-
 do constaret recte dici : *Decus hæret infamiæ :* quem-
 admodum dicimus : *hæret ipsi infamia.* Sententi-
 am h. l. nemo melius explicat ipso Cicerone : *Ad*
*illa, inquit, venio, quæ non ad privatam ignomini-
 am vitiorum tuorum, non ad domesticam tuam diffi-
 cultatem ac turpitudinem pertinent.*

Non mentem aliquam.] Ovid. Fast.
 l. VI. 241.

*Mens quoque numen habet : Menti delubra videmus
 Vota metu belli, perfide Pæne, tui.*

Livius l. VI. DI prohibeant hæc ! sed nunquam propter
 me de cœlo descendant : Nobis mentem dent oportet, ut
 prohibeatis, sicuti mihi dederunt. Plancus ad Cicer.
 L. X. Epist. 24. *Quæ mens eum, aut quorum consi-
 lia a tanta gloria, sibi vero etiam necessaria ac saluta-
 ri, avocarint, & ad cogitationem Consulatus bime-
 stris summo cum terrore hominum & insula cum effla-
 gitatione transtulerint, exputare non possum.*

Nihil agis, nihil assequeris, nihil mo-
 liris, quod mihi latere valeat in tem-
 pore.]

pore.] Optime, ut soles, defendis contra *Mur*
retum illud *assequeris*. Barbarum autem est, &
Cicerone indignum istud loquendi genus, quod
sequitur: *Hoc mihi latere valet*: ecquis unquam
ita locutus, qui modo aliquem latinæ linguae sen-
sum habet? *Valet* quidem pro *potest*, secus quam
Lambinus existimavit, & Ciceroni usitatum; Ita
promiscue invenias: *VALERE* apud aliquem *gratia*,
: Item: *Amicitia*, *beneficiis*, *dignitate*
apud aliquem plurimum *POSSE*. Quoties autem
posse ad casum refertur, atque idem denotat,
quod *possibile* est, tum vero, verbum *valere* ejus
loco absque *vitio* substitui nequit, siquidem ad
vires tantum pertinet: neque vereor ut refellac
exemplis. Est quidem locus apud Ciceronem *de*
Senect. cap. 10. qui a Grammaticis nonnullis &
Lexicographis in contrarium adduci solet: *Itaque*
nemo adhuc convenire me valuit, *quin fuerim occupa-*
tus. Ibi autem legendum esse, *nemo adhuc con-*
venire me VOLUIT, *CUI* &c. recte monitum a
Car. *Langio* & *Grutero* qui opportune Plauti lo-
cum adfert: *Non sum occupatus unquam amico ope-*
ram dare. Manifeste id arguit, esse hæc verba
παρεμβεβλημένα, quæ & a plurimis optimæ notæ
MSS. Libris abesse constat. Ita vero dices turba-
ri orationis seriem, neque in Catilinam conveni-
re, quod ait Cicero, *nihil moliris*: Verum ego
& hæc verba expungenda ac resecanda censeo,
ut vulnus coëat. Quis est, qui non intelligat,
integrum hoc glossema ex superiore quodam haud
absimili loco effictum, atque semel ab imperi-
tione scriba receptum, in alios mox manasse co-
dices: Cicero h. Orat. cap. 3. *Nihil agis*, *nihil*
moliris, *nihil cogitas*, *quod ego non modo audiam*,

Sed etiam videam, planeque sentiam. Et. cap. I. Patere tua consilia non sentis? - - quid proxima, quid superiore nocte egeris, ubi fueris, quos convocaveris, quid consilii ceperis, quem nostrum ignorare arbitraris? Forte ad oram Libri quidam Scholia stes hæc adleverat: nihil assequeris, qui id mirum? nihil enim enoliris, quod mihi latere valeat in tempore. Neque etiam hic locum habere hunc centonem, manifestum est: nihil enim de consiliorum & molimum Catilinæ cognitione & patefactione, quod argumentum copiose tractavit & exhausit supra: id vero dicit; cum omnia quæ agitat irrita esse intelligat, mirum videri, nolle adhuc desistere & mutare mentem. Nihil agis, hoc est, nihil proficis; nihil assequeris; pereunt furiosæ tuæ petitiones & frustrantur: quid ita? tibi enim & virtus & fortuna P. R. obsistit: aperte hæc Cicero: Quoties jam tibi extorta est ista sica de manibus? (extorta, scil. vi.) quoties vero excidit casu aliquo & elapsa est? (habes enim fortunam tibi inimicam) tamen ea carere non potes: quæ profecto mirifice commendant & illustrant nostram Lectionem: Nihil agis, nihil assequeris; neque tamen velle ac conari desistis. Hæc affecutus non est Interpres iste TUUS.

Cap. 8. Dubitas, si emori æquo animo non potes, abire &c.] Variant in h. l. antiqui Libri; præferunt nonnulli morari: Sed alteram illam veram esse lectionem, tam mihi certum est, quam quod maxime. Tota hujus loci sententia pendet a superioribus; ubi Catilinam manifeste arguit Cicero, quod cum sibi sceleris conscientia agitatus præsidium & latebras querat, hoc ipso se custodia & suppliciis dignum judicet,

a quibus omnino non longe abesse videatur: *Quid?*
quod tu te ipse in custodiam dedisti? . . . Sed quam
longe videtur a carcere atque a vinculis abesse debere,
qui se ipsum jam dignum custodia judicaverit? Et
pertinent omnino haec ad locum illum: *Quid est
enim, Catilina, quod te jam in hac urbe delectare
possit?* Addit continuo: *Quæ cum ita sint, hoc
est, cum vel te ipso judice, non alia tibi pro-
mittere possis, quam vincula & gravissima sup-
plicia, a quibus profecto non longe abes: atque
si emori æquo animo non potes, h. e. si minus a te
impetrare possis, ut ignominiosam & tanto sce-
lere dignam mortem & justissimam Reip. pœnam
subeas, quid dubitas, abire in alias terras & fu-
ga salutem quærere.* Stabiliunt hanc sententiam,
atque ita legi debere postulant, & quæ sequun-
tur: *Vitam istam multis suppliciis justis debitisque erep-
tam fugæ solitudinique mandare?* Necesse est enim
aut mortem imminentem & huic furori debitam
patienter ferre, aut vitam debitum suppliciis eripe-
re: cum vero istud nolis, hoc tibi erit sequen-
dum: Eleganter haec sibi opponuntur *æquo animo
mori, & vitam justis suppliciis eripere:* & nisi ita le-
gas, prorsus haec erunt sine venere. Est præte-
rea usitatum Ciceroni istud loquendi genus. *de Se-
nect. cap. 23. Quid quod sapientissimus quisque A^EQUO
ANIMO MORITUR, stultissimus iniquissimo. Sene-
ca Epist. 30. Magna res est haec, Lucili, & diu di-
scenda, cum adventat hora illa inevitabilis, A^EQUO
ANIMO ABIRE.*

Cap. 9. Utinam tibi istam mentem Di^U
immortales duint.] Te prorsus digna sunt,
quæ in medium proferuntur a TE.

Sed est tanti , dummodo. &c.] Miror ego TECUM Viros Eruditos tantis animorum studiis ejusmodi tricis inhærere. Quid interest sive legas : *Est tanti.* Sive : *Est mihi tanti.* Sive etiam : *Non est mihi tanti.* Eadem erit sententia ; quam Oratione II. cap. 7. plenissime explicat. *Est tanti :* nimirum , est tanti pretii æstimandum , vel iniqua posteritatis invidia Catilinæ discessum redimere : Et ego omnino non vereor subire hanc invidiam , dummodo privata sit calamitas. *Non est mihi tanti* , tanti non facio invidiam hanc subire privatam , dummodo saluti Reip. consulam. Conjugenda illa formula , *est tanti* , cum subire invidiam : ut patet ex cap. 7. Orat. 2. in Catilinam.

Dummodo ista tua privata sit calamitas.) Mire nugas agit *Muretus*. Et commentatione tua nihil omnino verius ! nihil sagacius ! Non intelligo , qui Consuli in posteritatem impendens invidia Reip. perniciosa dici possit : Neque in Ciceronem convenit , dicere invidiam virtute partam calamitatem esse. Quam longe absit ab hac mente declarat cap. 12. *Quod si invidia mihi maxime impenderet , tamen hoc animo semper fui , ut invidiam virtute partam GLORIAM , non invidiam putarem.*

Cap. 10. Quanquam quid ego te invitem.) Optime tueris adversus *Muretum* vulgariam lectionem : Immo etiam iis , quæ ad verba : *Evocatorem fervorum* : annotasti , nihil verius.

Cap. 11. Leges , quæ de civium reorum supplicio rogatae sunt.) Cavillatur
h. e.

h. l. Grævius & ludit in re seria. Leges de suppli-
ciis nonnisi in reos feruntur ; ad innocentes non
pertinent. Inepte igitur hic legitur *civium reorum*,
& illud *reorum* omnino abundat.

Cap. 12. Crudeliter & regie.) Vera om-
nino hæc lectio & elegans : In proverbium abiit
apud Romanos crudelitas & superbia Regum : &
regie factum idem valet, quod, crudeliter factum.
Nomen enim regium in Rep. magnam invidiam
habebat, quam Cicero Cos. a se amovere labo-
rat. Ita in *Orat. in Verrem.* Quæ REGIE seu poti-
us tyrannice statuit in Aratores Apronius. *Orat. 2. in Ca-*
til. hanc sententiam explicat : *Si belli iter ad fugam*
atque in exilium converterit : . . . erunt, qui illum
non improbum, sed miserum : me non diligentissimum
Consulem, sed crudelissimum tyrannum existimari ve-
lint. Ita Tacitus *Annal. Lib. XVI. c. 23.* Tem-
pus damnationi delectum, quo Tiridates accipiendo Ar-
meniæ regno adventabat : ut ad externa rumoribus in-
testinum scelus obscuraretur, an ut magnitudinem im-
peratoriam cæde insignium virorum, quasi REGIO FA-
CINORE ostentaret. Item *Lib. VI. cap. I. de Tibe-*
rio : *Quibus adeo indomitis exarserat, ut more regio*
pubem ingenuam stupris pollueret. Quis vero unquam
ita locutus est, & quæ teretes aures hæc ferrent:
crudeliter & non egregie factum.

Longius quidem excurrere, AMPLISS. PRÆ-
SES ! & ad reliquas in Catilinam Orationes trans-
ire animus erat ; sed cum Epistolæ cancellos
jam fuerim prætergressus, ne insulis meis Litte-
ris tempora TUA diutius morari, & patientia
Tua abuti videar, confessim ego, quod ajunt,
manum de tabula : Magnam autem a me inibis
gratiam, VIR AMPLISS. si hæc eo animo legas,

quo a me scripta fuere ; nimirum non quasi TE docere vellem : quid enim Sus Minervam ? Sed ut eruditissimam limam tuam impetrarem : Ego enim quæcunque litteris , quæcunque stadiis, nostris delectationibus, consequi potero , ea omnia ad arbitrium TUUM referre soleo. TU modo VIR ILLUSTRIS ! τὸν ἐμὸν παρόνταν ἐυμενῶς δέχε , & me constanter ama , quod ego in præcipuis bonis meis numerare soleo. Vale Amplissime Praeses ! meum Decus & Praesidium.

Tiguri Helvetiorum IX. Kal. April.

CLCXXVIII.

* * *

Monseigneur !

COMME j'allois cacheter ma Lettre , je reçois par un surcroit de bonheur Vôtre agreable de 14. de Mars : Permettes que j'y reponde par cet Apo- stille. Les Esperances , que Vous avez conçu pour le prix de mon Edition des LXX. sont les effets de Vôtre Amitié : pour ne pas les tromper , je redoublerai mes efforts. Aussi suivrai je Vôtre Avis de donner à ma Bible une plus grande forme , qui sera celle in Median 4to. nos savans de l'Allemagne étant sur ce point du même goût que les Vôtres. Et comme on a raison de se défier des impressions de la Suisse par rapport à la beauté du papier & des caractères : je publierai dans peu des semaines un echantillon de mon Ouvrage , qui donnera sur ces deux point & sur d'autres tous les éclaircissements nécessaires : je ne laisserai pas de Vous en envoyer quelques Exemplaires ; Vous priant de les divulguer parmi Vos Illustres Amis , & de continuer dans les favorables dispositi- ons où Vous êtes à l'égard de

Vôtre très - humble & très - obéissant Serviteur

J. J. Breitinguer.